

Dănuț DOBOȘ

Școlile de formare a dascălilor catolici în dieceza romano-catolică de Iași

1. Școala de dascăli de la Hălăucești

Istoricul școlii de dascăli de la Hălăucești

Dascălii au avut rol foarte important în comunitățile noastre. De aceea înființarea unei școli care să se ocupe de instruirea lor era un lucru necesar, mai ales că prin închiderea Școlii de Dascăli de la Săbăoani în 1875, dieceza era privată de dascăli bine pregătiți pentru oficiile de organist, cântăreț și catehet¹. La fel și celelalte încercări de a întemeia școli pentru dascăli s-au stins repede². Această școală se va deschide la Hălăucești prin grija deosebită a Episcopului Jacquet.

Într-o scrisoare adresată Cardinalului Ledachowschi, Episcopul Jacquet, răspunzând la o scrisoare a aceluiași cardinal, care se interesase de situația școlilor catolice, îi scrie despre existența unui seminar la Iași, a unui seminar de frați conventuali și despre intenția de a crea „o școală de dascăli, cântăreți-cateheți, care sunt foarte importanți” pentru Dieceză³. Și întărește această afirmație, amintind că „catolicii sunt dependenți de păstori, că dacă nu obțin aceste fonduri trebuie să aducă preoți și dascăli străini”⁴.

Desigur problema fundamentală în realizarea acestui proiect era găsirea unei surse financiare stabile și o clădire în care elevii, care veneau din toate colțurile diecezei, să-și poată desfășura activitatea.

Se pare că finanțarea era făcută de episcop prin anumite fonduri speciale colectate atât de la sponsori din străinătate cât și de la stat. În aceste sens ne stau mărturie scrisorile de cerere expediate de Episcopul Jacquet.

Într-o scrisoare trimisă ministrului N. Sturza, Episcopul Jacquet, îi explică ministrului despre marea urgență a unei educații religioase în trei școli principale: seminarul secular, seminarul regular și monastic, școala de dascăli. Pentru aceasta din urmă episcopul solicită 6000 de franci pentru construcția ei⁵. Aceasta, explică în continuare episcopul, este o misiune atât patriotică cât și religioasă. Apoi îi expune angajamentele pe care le ia, angajamente care sunt aprobate de Sfântul Scaun. Acestea sunt: limba de predare va fi limba română și latină și guvernul are dreptul

¹ Cf. D. DOBOȘ, *Biserica și școala*, I, Presa Bună, Iași 2002, 71.

² De exemplu: școala de dascăli de la Butea care a funcționat aproximativ 20 de ani, până în anul 1895, condusă de misionarul și parohul Iosif Corandini. Cf. D. DOBOȘ, *Biserica și școala*, 71-72.

³ AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 10.

⁴ AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 14.

⁵ Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 19.

de a controla învățământul clasic pe când autoritățile religioase îi revine obligația de a realiza din interior această școală cât și educația doctrinală⁶.

Deși la început nefavorabilă, ulterior decizia consiliului de miniștri aprobă cele solicitate de episcop și anume: 25.000 de franci pentru seminarul clerului secular din Iași, 10.000 de franci pentru seminarul secular și monastic de la Hălăucești și 6.000 de franci pentru școala de dascăli⁷.

Dorința de a înființa o școală era o dorință mai veche a Episcopului Jacquet. Acest lucru se poate observa din scrisoarea pastorală din 4 septembrie 1898 adresată tuturor administratorilor parohiali din Moldova, în care el anunță că are intenția de a deschide o școală cu scopul de a forma dascăli și îi roagă pe administratorii parohiali să-l înștiințeze dacă există doritori⁸.

Școala va începe așadar să funcționeze din toamna anului 1898 și reacțiile atât din partea administratorilor parohiali cât și din partea autorităților civile sunt deosebit de pozitive. Această afirmație este întărită de Episcopul Jacquet într-o dare de seamă după a doua vizită pastorală efectuată în anul 1899⁹, unde ne mărturisește că „peste tot administratorii parohiali i-au mulțumit pentru faptul că a înființat școala unde se puteau forma dascăli, cântăreți-catehiști”¹⁰.

Primii elevi ai acestei școli își vor finaliza studiile în 1900, studii care aveau durată de doi ani¹¹. În școală pregătirea se desfășura pe două planuri: planul intelectual și planul civil sau uman, care se reducea la diferite practici în timpul vacanțelor în special munca în agricultură¹². Pe plan intelectual se predau atât muzica religioasă, care cuprinde orga, cântul plan și alte cântece, cât și ceremoniile, catehismul și istoria bisericii. Practic acestea vor fi obiectele de bază pentru studiu până la închiderea școlii, bineînțeles cu valențe și accentuări diferite¹³.

Însuși ministrul N. Sturza a vizitat școala de dascăli în primul an de funcționare iar ep. Jacquet ne mărturisește că a fost foarte mulțumit „promițând în același timp că o va recomanda Guvernului”¹⁴.

De la început școala va fi încredințată îngrijirii părinților franciscani cu care a existat o înțelegere, încheiată între Episcopul Jacquet și părintele provincial Daniel Pietrobono, în anul 1898¹⁵. Conducerea este încredințată Părintelui Alfons Weber, care va avea în subordine alți doi profesori care se ocupau cu predarea

⁶ Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 20.

⁷ Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, ff. 28-29.

⁸ AERC Iași, dosar 15/1877-1959, f. 225.

⁹ Prima vizită pastorală a episcopului a avut loc în anul 1895.

¹⁰ Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 104.

¹¹ AERC Iași, dosar 15/1877-1959, f. 226.

¹² Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 105.

¹³ Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 104.

¹⁴ AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 105.

¹⁵ AERC Iași, *Repertoriul actelor primite*, dosar 55/1904-1913, f. 82. Această înțelegere a dus la formarea unui Regulament Intern făcut cu același prilej. Cf. AERC Iași, dosar 49/1908-1910, ff. 50-51.

materiilor celor zece elevi ai școlii. Primul dintre ei era Prof. Iștoc și se ocupa cu învățarea limbii și literaturii române¹⁶, iar al doilea era dascălul Andrei Boca care se va ocupa cu predarea muzicii între anii 1898-1901¹⁷.

Deși școala funcționa de doi ani, în anul 1900 nu exista încă nici o recunoaștere oficială, ceea ce făcea nesigură subvenția din partea statului¹⁸. De aceea Ep. Jacquet solicită această autorizație de la Ministerul Cultelor și instrucțiunii publice, condus de D. Istrati, căruia îi amintește că Școala este aprobată de șeful guvernului statului român¹⁹. Dacă a primit sau nu această autorizație nu știm exact, însă subvenția anuală de 6000 de franci a fost în continuare acordată²⁰, ceea ce ne face totuși să credem că există un anume interes din partea Ministerului de a recunoaște școala printr-o autorizație oficială.

Problema recunoașterii oficiale și celelalte probleme privind finanțarea care în anul 1900 a ajuns destul de târziu, pun deja în discuție închiderea școlii, ceea ce totuși nu se va efectua: „noi vom redeschide școala de dascăli pe care o înființasem acum doi ani”²¹. Începând din acest an se vor aduce de asemenea noi reglementări: elevii vor intra pe bază de concurs iar cheltuielile vor fi suportate de Școală²².

Această situație de nesiguranță financiară va continua și în anii următori, astfel răspunzându-i directorului școlii A. Weber, Iosif Malinowski îi spune să aștepte și să nu închidă școala până ce nu va vorbi cu provincialul de la care aștepta banii necesari pentru continuarea școlii²³.

Școala de dascăli are un rol deosebit de important atât direct, prin educarea dascălilor cât și indirect, prin implicațiile pe care le are aceasta pe plan cultural și muzical. Necesitatea acestei educații este accentuată și de introducerea în cântul liturgic al limbii latine și al muzicii gregoriene impusă prin Motu proprio al Papei Pius al X-lea, publicat și la Iași și trimis tuturor administratorilor parohiali prin grija

¹⁶ Cf. AERC Iași, dosar 166/1901-1903, f. 24.

¹⁷ Dascălul Andrei Boca s-a născut la 23 noiembrie 1841 la Esztelnek (Transilvania) și după ce a urmat cele două clase primare la conventualii din aceeași localitate va urma două clase gimnaziale la Csik Somolyo. Din 1902 el va activa la Geoseni. Diploma de dascăl provizoriu a obținut-o de la Monseniorul Salandari (nr. 28 din 1869). Definitiv el va fi recunoscut la 17 ianuarie 1907 prin decizia episcopală nr. 1645. El a activat în localitățile Pralea (1863-1866), Focșani (1866-1869), Ploscuțeni (1869-1898) și Găiceana (1901-1902). Cf. AERC Iași, *Registrul dascălilor din Eparhia de Iași*, dosar 43/1902-1920, f. 95.

¹⁸ Scriind președintelui consiliului Episcopul îl informează că plata nu a fost achitată de aceea solicită acest lucru. Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 166.

¹⁹ AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 154-157.

²⁰ Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, f. 171-172.

²¹ D. JAQUET, *Scrisoare circulară* (23.X.1900): în AERC Iași, dosar 15/1877-1959, f. 246.

²² Primul dintre aceste examene va avea loc la Bacău la data de 5 noiembrie. Cf. AERC Iași, dosar 15/1877-1959, f. 246.

Cf. I. MALINOWSKI, *Scrisoarea către A. Weber* (3.IX.1903): în AERC Iași, dosar 44/1903-1904, f. 19.

Părintelui I. Malinowski²⁴ și impusă prin decretul nr. 157 al Episcopului N. I. Camilli²⁵.

Situația dascălilor și a cântului latinesc din dieceză se prezintă foarte diferit. În multe centre parohiale se folosea în cadrul celebrărilor liturgice limba latină. În aceste centre existau dascăli bine pregătiți atât la școala din Săbăoani cât și în mod privat de la un dascăl la altul. În filiale însă, acest cânt este îngreunat atât de nepregătirea tehnică a dascălilor, cât mai ales de absența lor. Această situație a fost expusă de fiecare paroh în urma solicitării Episcopului Camilli, din decretul nr. 157, ca fiecare paroh să trimită până la 1 august 1905 un raport exact despre cum a executat ordinul papal cu privire la cântul gregorian și cântul latinesc în timpul slujbelor liturgice²⁶.

Astfel parohul C. Serafim anunță că a introdus cântul latinesc la Sf. Liturghie dar că unii credincioși sunt nemulțumiți pentru că în localitățile Tămășeni și Răchiteni se cântă românește. Același paroh întreabă dacă se poate cânta și românește²⁷. În răspunsul la această întrebare, transpare foarte clar poziția autorității bisericești care făcând trimitere la decretul nr. 316 din 5 iulie 1904, reafirmă obligativitatea acestui cânt și mai ales de obligația gravă a parohului de a îndeplini acest lucru²⁸ chiar prin destituirea dascălului dacă acesta nu ascultă de paroh și nu cântă latinește la slujbă²⁹. La fel și parohul de Bacău, Părintele Pavel Mosel ne informează că la Bacău „se cântă mult în latinește, însă în filiale încă nu din cauza neștiinței dascălilor, care însă au voința de a învăța cântul. Mai greu se introduce acolo unde până acum s-a cântat ungurește”³⁰.

În fața acestei nevoi de a instrui dascăli, Episcopia face eforturi deosebite de a susține școala de dascăli. Astfel, la data de 24 aprilie 1905, episcopia îi va trimite 1500 de lei directorului Școlii de Dascăli³¹ care cu puțin timp înainte se plânsese de deficit³². Această sumă va asigura funcționarea Școlii până la încheierea anului în curs. Însă pentru anul următor problema subvenției școlii și a existenței ei va persista în continuare.

Astfel la 7 ianuarie 1905 directorul Școlii de Dascăli, Alfons Weber primește un răspuns nesigur la întrebarea dacă școala va mai funcționa. Din partea episcopului

²⁴ O copie a acesteia se află în: AERC Iași, dosar 15/1877-1959, ff. 230-233.

²⁵ Cf. AERC Iași, dosar 15/1877-1959, f. 38.

²⁶ Cf. AERC Iași, dosar 15/1877-1959, f. 38.

²⁷ Cf. AERC Iași, dosar 45/1904-1909, f. 22.

²⁸ Cf. AERC Iași, dosar 46/1904-1905, nr. 156, f. 108-109.

²⁹ Acest lucru îl aflăm din răspunsul vicarului general din 3.VI.1905 cu privire la opoziția dascălului de la Butea de a cânta latinește. Cf. AERC Iași, dosar 46/1904-1905, nr. 186, f. 126-127.

³⁰ AERC Iași, dosar 45/1904-1909, nr. 200, f. 24. De asemenea parohul de Pustiana, Iulius Svirschi, referindu-se la cânt, ne spune: „La Pustiana s-a introdus deja (cântul latinesc); în filiale dascălii sunt sau nedestoinici sau lipsiți de știința metodică. Poporul e gata la toate. Preferă însă limba maternă”. Cf. AERC Iași, dosar 45/1904-1909, nr. 204, f. 24.

³¹ Cf. AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 4, f. 82.

³² Cf. AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 3, f. 82.

există speranța că va continua, însă aceasta depinde de răspunsul Congregației de Propaganda Fidei³³. Din partea acestei congregații răspunsul pare a fi pozitiv, din moment ce la 15 iunie episcopul aprobă cererea directorului școlii de a face restaurările mai urgente. La această muncă vor participa și elevii care nu vor merge în vacanță special pentru a participa activ la această acțiune³⁴.

Toate aceste cheltuieli, în ceea ce privește repararea clădirii unde locuiau profesorii și elevii, șubrelesc soliditatea fondului alocat pentru școală cu atât mai mult cu cât nici fondul obișnuit de la stat nu fusese trimis încă³⁵. Astfel directorul școlii are motive suficiente de a propune la data de 9 august 1905 închiderea ei, pentru un an de zile³⁶.

Acest lucru înseamnă că pentru un an de zile Episcopia nu putea să ofere parohilor care aveau nevoie de dascăli pe nici unul dintre ei. Apoi dacă școala își va întrerupe complet cursurile pentru un an, greu le va putea relua. De aceea episcopul hotărăște ca școala să se închidă pentru un an, pentru toți elevii, în afară de cei care intră în clasa a treia. Dacă chestiunea financiară nu va fi rezolvată, căci numai despre aceasta este vorba, atunci se va închide pentru toți elevii pentru un an întreg³⁷.

Un răspuns detaliat la această problemă va fi dat de către Episcopul Camilli în scrisoarea sa de la data de 22 octombrie 1905 către directorul școlii de dascăli, Părintele A. Weber³⁸.

În primul rând episcopul vrea să se continue școala cu orice preț și chiar cu un număr de elevi mai mic decât cel obișnuit. În acest sens el se gândește deja la mijloacele de menținere a ei. De aceea chiar dacă sunt elevi bolnavi (în număr de doi) școala se poate închide pentru o lună sau atât timp cât cei doi elevi vor fi în stare să continue școala; lucru prevăzut și de Minister pentru toate școlile publice³⁹.

În al doilea rând, Episcopul răspunzând provocării că toate posturile de dascăli ar fi ocupate și de faptul că elevii nu puteau găsi un loc de activitate, afirmă foarte clar că există multe locuri în dieceză unde dascălii sunt doriți, atât din cauză că lipsesc cu desăvârșire cât și din cauză că sunt ignoranți și incapabili de a-și îndeplini misiunea. Dar ceea ce face ca ei să nu fie numiți imediat după terminarea cursurilor este motivat de două lucruri: faptul că nu au îndeplinit încă serviciul militar și faptul că sunt prea tineri, ceea ce-i face lipsiți de autoritate în fața credincioșilor⁴⁰.

³³ Cf. AERC Iași, dosar 46/1904-1905, nr. 188, f. 127-129.

³⁴ Cf. AERC Iași, dosar 46/1904-1905, nr. 198, f. 134-135.

³⁵ Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 354, f. 22.

³⁶ Cf. AERC Iași, dosar 45/1904-1909, nr. 213, f. 26.

³⁷ Cf. AERC Iași, dosar 46/1904-1905, nr. 253, ff. 158-159.

³⁸ Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 340, ff. 15-17.

³⁹ Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 340, ff. 15-16.

⁴⁰ Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 340, ff. 16-17.

În final Episcopul îndeamnă pe directorul școlii să continue școala cu cei patru elevi, până se vor vindeca cei bolnavi chiar dacă va trebui să suspende provizoriu cursurile⁴¹.

Pentru a realiza acest lucru, Episcopul, neavând altă sursă, de la stat sau din afară, va încerca să rezolve această problemă din interior. Astfel într-o scrisoare circulară adresată vicarilor forani, Episcopul propune o colectă anuală atât din partea credincioșilor, ce s-ar face în fiecare biserică, cât și din partea fiecărui administrator parohial care ar fi putut să sponsorizeze școala cu o sumă între 40-50 de lei⁴². Episcopul este însă conștient că suma nu va fi suficientă, însă speră ca cel puțin prin aceasta să împiedice închiderea acestei instituții⁴³.

Această situație de nesiguranță se va menține și în continuare între anii școlari 1906-1908, însă cu ajutorul banilor colectați de la credincioși și preoți, școala va reuși să răzbească și să funcționeze în continuare.

Trebuie să notăm și schimbarea profesorului de muzică, a dascălului Niculaeș Petru, care predă muzica din anul 1901 și care se mutase la Huși. În locul său Episcopul cere, la data de 12 martie 1906, permisiunea Ministrului Provincial al Minorilor Conventuali de la Târgu Trotuș, de a-l numi pe Efisino Mereu profesor la Școala de Dascăli⁴⁴, și acesta este de acord⁴⁵.

Începând cu data de 12 iulie 1907, Școala va fi închisă în timpul verii din cauza tifosului, iar cursurile obișnuite vor fi reluate în septembrie, același an⁴⁶. Anul 1908 va aduce multiple schimbări la Școala de Dascăli.

În primul rând subvenția anuală din partea Statului va fi reluată oferind-se aceeași sumă ce fusese aprobată în 1899⁴⁷. Astfel trimițând statistica anuală președintelui Congregației pentru Doctrina Credinței, Episcopul Camilli precizează: numărul de catolici este de 88.508, misionari sunt 26, preoți indigeni 19, zece elevi la Școala de Dascăli, bani de la stat 40.000 de franci⁴⁸.

În al doilea rând, Școala de Dascăli, începând din 4 noiembrie 1908 va avea un nou director, în persoana Pr. Francisc Mattas, care de acum va locui la această școală. Propunerea vine din partea provincialului franciscan Daniel Pietrobono printr-o scrisoare adresată Episcopului la 31 octombrie 1908⁴⁹ care va fi de acord⁵⁰.

Noul director își ia munca în serios. Astfel pe plan didactic el propune noi schimbări care favorizează o mai bună pregătire a dascălilor în special a acelor

⁴¹ Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 340, f. 18.

⁴² Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 354, f. 22.

⁴³ Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 354, f. 22.

⁴⁴ Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 521, f. 91.

⁴⁵ Cf. AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 19, f. 82.

⁴⁶ Cf. AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 27, f. 82.

⁴⁷ Cf. AERC Iași, dosar 164/1899-1903, ff. 28-29.

⁴⁸ Cf. AERC Iași, dosar 49/1908-1910, nr. 1536, ff. 47-48.

⁴⁹ Cf. AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 35, f. 83.

⁵⁰ Cf. AERC Iași, dosar 49/1908-1910, nr. 1545, ff. 50-51.

care părăsesc școala după anul III⁵¹, propunând introducerea studierii istoriei Bisericii ca materie de studiu în anul III și nu în anul IV așa cum se obișnuise până acum. Episcopul va accepta acest lucru⁵².

Tot sub conducerea acestui director se va începe și construirea unei noi clădiri pentru Școala de Dascăli. Ideea îi aparține Episcopul Camilli. Astfel, după ce discutase într-o întâlnire cu Provincialul despre această urgență la București, el îi scrie la data de 7 ianuarie 1910 că a sosit timpul să se ia o decizie concretă. Necesitatea acestui nou proiect se datorează stării de degradare a clădirii, unde școala funcționase timp de zece ani⁵³. Răspunsul Provincialului Minor Conventual, Iosif Giorgini este favorabil și la 23 februarie 1910 îi trimite Episcopului planul „noului local pentru Școala de Dascăli”⁵⁴, iar în iunie deja este pusă „inscripțiunea sub fundamentele școlii”⁵⁵. Se pare că lucrările la noua clădire au durat aproximativ un an timp în care cursurile s-au desfășurat în clădirea veche. Începând cu anul școlar 1911-1912, elevii se vor muta în clădirea cea nouă iar clădirea veche va fi închiriată Băncii Populare⁵⁶.

Din septembrie 1911, școala de dascăli are un nou profesor de armonie în persoana dascălului Ianuș Bogdănel care urmasese cursurile școlii de dascăli timp de doi ani, după care a activat ca dascăl la Prăjești. Acum el este primit din nou în școală cu condiția ca „să predea lecțiuni de armonie celorlalți elevi ai acestei școli”⁵⁷. Tot în această perioadă se va schimba și conducerea școlii. Astfel Episcopul Camilli, într-o scrisoare din data de 26 septembrie 1911, adresată provincialului, îl propune ca director pe Părintele Benvenuto Wiener, iar pe părintele Francisc Mattas ca paroh al comunității din Hălăucești⁵⁸. Provincialul este de acord. Astfel că la data de 29 septembrie 1911, îl numește pe părintele Francisc Mattas administrator parohial la parohia Hălăucești⁵⁹, iar pe Pr. Benvenuto Wiener ca director al Școlii de Dascăli⁶⁰.

Astfel se deschide ultima perioadă de funcționare a Școlii de dascăli, o perioadă la fel de fructuoasă, mai ales că începând din noiembrie 1911, școala va avea un nou profesor de muzică, în persoana clericului Iosif M. Pal⁶¹.

---

⁵¹ Problema financiară este motivul principal al acestei retrageri, dar există și alte motive. De exemplu dascălul Ludovic Toth a abandonat școala pentru a o ajuta pe mama sa care era bolnavă. Mai târziu el va cere să fie dascăl la Secătura. Cf. AERC Iași, dosar 47/1905-1907, nr. 795, f. 190.

⁵² Cf. AERC Iași, dosar 49/1908-1910, nr. 1582, ff. 56-57.

⁵³ Cf. AERC Iași, dosar 49/1908-1910, nr. 2002, f. 177.

⁵⁴ AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 38, f. 82.

⁵⁵ AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 41, f. 82.

⁵⁶ Cf. AERC Iași, dosar 55/1904-1913, nr. 46, f. 82.

⁵⁷ Cf. AERC Iași, dosar 50/1910-1911, nr. 2588, f. 180.

⁵⁸ Cf. AERC Iași, dosar 50/1910-1911, nr. 2598, ff. 183-184.

⁵⁹ Cf. AERC Iași, dosar 50/1910-1911, nr. 2606, f. 186.

⁶⁰ Cf. AERC Iași, dosar 50/1910-1911, nr. 2607, f. 186.

⁶¹ Cf. AERC Iași, dosar 50/1910-1911, nr. 2646, f. 191.

Acest lucru însă doar pentru doi ani pentru că în anul 1913 Iosif M. Pal este trimis la studii la Roma, unde va urma cursurile filosofice și teologice⁶².

Școala își va continua drumul obișnuit, cu numărul de elevi obișnuit până în 1916 când din cauza Primului Război Mondial va înceta să mai funcționeze. Ceea ce ne demonstrează acest lucru este faptul că pentru anul școlar 1915-1916 suma alocată din partea statului român pentru cele trei școli din dieceza de Iași a fost achitată. Acest lucru îl găsim în răspunsul Episcopului Camilli adresat Ministrului Afacerilor Externe, care se interesase în precedent de situația bugetară acordată acestor trei școli: celor două seminarii și școlii de dascăli⁶³.

Ca și în multe alte cazuri școala se va închide din cauza războiului care începe în 1916. După terminarea războiului nu va avea forța de a se reorganiza⁶⁴.

Clădirea în care a funcționat școala a fost folosită ca și orfelinat pentru copiii rămași fără părinți în urma războiului. Această inițiativă îi aparține Părintelui Ulderico Cipolloni, Administrator Apostolic al Diecezei de Iași între anii 1916-1920⁶⁵. Acest orfelinat⁶⁶ va funcționa până în anul 1928 când va deveni casă parohială⁶⁷.

Formarea intelectuală: analiza unor programe de studii

Formarea intelectuală și pregătirea teoretică a dascălilor este o chestiune importantă la care atât superiorii diecezei cât și directorul școlii pun un accent deosebit în toate directivele lor. Din cunoașterea acestor lucruri aparent teoretice, se desprinde personalitatea dascălului. Competența și priceperea lor nu se pot dezvolta dacă nu au la bază principii fundamentale.

Am afirmat deja că pregătirea de bază a dascălilor era furnizată de frecventarea Școlii de Dascăli însă au existat și alte forme prin care dascălii erau pregătiți pentru misiunea lor: pregătirea cu un dascăl particular, cele mai frecvente sunt cazurile în care dascălii își pregătesc nepoții sau fiii sau pregătirea dascălească din partea unui preot. Aici întâlnim acele școli particulare întemeiate pe lângă centrele parohiale⁶⁸.

⁶² F. ROSETTI, *Una dolce amicizia*, Industria Grafica Pistolesi, Siena 1981, 25.

⁶³ AERC Iași, dosar 51/1911-1915, nr. 3509, f. 181.

⁶⁴ AS Iași, dosar 19/1897-1916, f. 67.

⁶⁵ A. DESPINESCU, *Momente din istoria Bisericii locale*, ITRC, Iași 1984, 12.

⁶⁶ Activitatea de zi cu zi a acesteia ne este descrisă de părintele Anton Gabor cu ocazia vizitei sale la acest orfelinat. Din această descriere amintim că orfelinatul cuprinde două clădiri: unul încheiat și un altul fosta școală de dascăli. Toți de acolo erau dependenți de bunăvoința credincioșilor. Apoi copiii mai mici sunt educați de conducătorii grădiniței de copii din Hălăucești iar fetele mai mari merg la școala din sat. Cf. A. GABOR, „Orfelinatul catolic de fete de la Hălăucești”, în *Lumina Creștinului*, 4-5(1919)55.

⁶⁷ E. FELLELO, „Construcțiile noastre” în *Lumina Creștinului* 11(1928)172.

⁶⁸ Cf. D. DOBOȘ, *Biserica și școala*, 72.

În rândurile care urmează ne vom ocupa de conținutul acestei pregătiri așa cum o planificase autoritatea bisericească, în cadrul Școlii de Dascăli. Probabil că pregătirea particulară adică de la un dascăl la altul, nu diferă substanțial de această pregătire instituțională, lucru dovedit de faptul că la examenul regulat al dascălilor nu se face diferență între cei care au urmat sau nu școala de dascăli⁶⁹. Lacune există atât într-o parte cât și în cealaltă.

Analiza noastră se va reduce la prezentarea celor două programe de studii care s-au păstrat în arhiva Episcopiei Romano Catolice Iași: primul a fost realizat pentru anul 1904 și publicat la 4 septembrie⁷⁰ și al doilea este publicat la data de 14 iulie 1915 pentru ultimul an de funcționare⁷¹.

Aceste programe de studii sunt realizate în conformitate cu pactul din 1898 dintre Episcopul Jacquet și Ministrul N. Sturza la înființarea Școlii de Dascăli. În esență în acest pact sunt referințe la limba de predare care este limba română și limba latină și la faptul că „guvernul are dreptul de a controla învățământul clasic și lasă libertatea autorității religioase a organizării interioare și a educației doctrinare”⁷².

Diferențele structurale între aceste două programe sunt mici, ceea ce dovedește o anumită continuitate în ceea ce privește învățământul la școala de dascăli. Lucrul acesta este deosebit de pozitiv, iar roadele obținute, în special cristalizarea muzicii catolice bisericești, ne sunt o mărturie concretă a acestui lucru⁷³.

Programa de studii din anul 1904

Aceasta cuprinde 11 materii împărțite pentru cele patru clase. Cele mai importante materii sunt religia și muzica, fiecareia fiindu-i rezervate câte cinci ore pe săptămână⁷⁴. Apoi fiecare dintre aceste materii erau organizate în mod ascendent: de la lucrurile mai simple la cele mai profunde. De exemplu religia în clasa I cuprindea: Catehismul prescurtat întreg și Istoria Sacră, Vechiul și Noul Testament pe scurt. În clasa a II-a erau studiate: Catehismul cel mare cu referințe la Simbolul Credinței și la sacramente și Istoria Sacră a Vechiului Testament mai pe larg. În clasa a III-a se studia Catehismul Mare în întregime, Istoria Sacră a Noului Testament mai pe larg și mici exerciții practice de a preda Catehismul. În clasa a IV-a se studia Catehismul cu teme tratate mai pe larg: Simbolul Credinței în

⁶⁹ Cf. AERC Iași, dosar 49/1908-1910, nr. 1641-1669, ff. 68-72; nr. 1793-1812, ff. 123-124 și N. I. CAMILLI, *Decret ...*, nr. 1360: în I. MALINOWSKI, *Manualul dascălului catolic*, 273.

⁷⁰ Cf. AERC Iași, dosar 44/1903-1904, nr. 362, ff. 173-176.

⁷¹ Cf. AERC Iași, dosar 51/1911-1915, nr. 3513, ff. 181-183.

⁷² AERC Iași, dosar 164/1899-1903, ff. 19-20.

⁷³ Cf. A. MORARU, *File de istorie ale Bisericii Catolice din Moldova*, ITRC, Iași-Pildești 1994-1998, 19.

⁷⁴ Cf. AERC Iași, dosar 44/1903-1904, nr. 362, f. 176.

întregime, despre Euharistie, Pocăință și Căsătorie. În afară de acestea se fac exerciții practice de predare a Catehismului.

Muzica sacră ocupa și ea un loc central fiind împărțită în două submaterii: cântul gregorian și armoniul.

Alături de aceste materii principale mai existau și cursuri de ceremonii și de limba latină care „nu este obligator; în orice caz el este elementar”⁷⁵.

Materiile clasice care se predau în școală erau asemănătoare cu cele care se predau în școlile de stat iar manualele erau cele stabilite în școlile statale. Acestea erau: limba și literatura română, istoria, geografia, aritmetica, științele naturale, caligrafia și desenul⁷⁶.

Programa de studii din anul 1915

Această programă va aduce anumite schimbări în special din punct de vedere al structurării materiilor.

Materiile de specialitate vor rămâne aceleași. Se observă însă că studiul muzicii cade pe un loc secund în fața religiei. Dacă religiei îi sunt rezervate câte cinci ore pe săptămână, la fel ca și în 1904, muzicii îi sunt rezervate doar patru. La fel se întâmplă și în cazul exercițiilor pe armoniu care în 1904 erau fixate la trei ore pe săptămână dar căreia în 1915 îi sunt rezervate doar două ore.

În ceea ce privește materiile clasice, dacă în programa din 1904 existau șapte materii de studiu, acum avem doar șase. Astfel sunt înlocuite științele naturale și desenul cu lucrul manual. Aceasta din urmă este împărțită la fel ca și celelalte materii pe o perioadă de studii de patru ani și cuprinde „exerciții de lucru manual cu privire la viața casnică ca: agricultura, tâmplăria, croitoria și ciubotărie”⁷⁷.

Un lucru important este și scăderea numărului materiilor clasice. Dacă în 1904 limbii române, istoriei și geografiei le erau rezervate împreună șase ore pe săptămână, în 1915 ele nu ajung decât la patru ore. La fel și aritmetica care se studia timp de două ore pe săptămână, acum nu se mai studiază decât o singură oră⁷⁸.

2. Formarea muzical-religioasă în Seminarul diecezan „Sf. Iosif” din Iași

Datoria, anunțată de Conciliul Vatican II de a pregăti poporul lui Dumnezeu în ceea ce privește cântarea în dieceza de Iași, este încredințată dascălului. Dar nu numai dascălului ci și preotului. Acest lucru este o constantă istorică în secolul al XX-lea în Moldova. Activitatea muzicală a preotului se referă atât la datoria de a educa lumea cât și de a-i educa pe dascăli să conducă cântarea⁷⁹.

⁷⁵ AERC Iași, dosar 44/1903-1904, nr. 362, f. 174.

⁷⁶ AERC Iași, dosar 44/1903-1904, nr. 362, ff. 175-176.

⁷⁷ AERC Iași, dosar 51/1911-1915, nr. 3513, f. 183.

⁷⁸ Cf. AERC Iași, dosar 51/1911-1915, nr. 3513, f. 183.

⁷⁹ Inițiativa școlilor întemeiate pe lângă centrele parohiale. Cf. D. DOBOȘ, *Biserica și școala*, 71-72. Apoi activitatea Părintelui Gheorghe Anton, paroh de Tămășeni care a pregătit o reprezentație

Un alt aspect important referitor la această problemă este faptul că mulți dascăli din dieceza de Iași s-au format pe lângă seminarul din Iași, ceea ce dovedește faptul că din punct de vedere calitativ formarea oferită în seminar are un nivel destul de ridicat⁸⁰.

De aceea în acest punct vrem să ne facem o imagine despre pregătirea muzicală a preotului în cadrul seminarului din Iași.

Încă de la început muzica ocupa un loc principal între obiectele de studiu atât liceale⁸¹ cât și în cadrul studiilor teologice accentuându-se cântul gregorian⁸². Evoluția ulterioară a acestor materii va fi una pozitivă. Astfel mărturia promoției din perioada 1927-1939 este elocventă.

În acest timp muzica este împărțită în două ramuri principale: muzica vocală și muzica instrumentală.

Inițierea în muzica vocală avea durată de aproximativ doi ani, timp în care se puneau bazele atât teoretice cât mai ales practice. Pentru ca această formare să fie într-adevăr solidă este nevoie întotdeauna de profesori buni. Această promoție nu a dus lipsă de aceștia. Sunt amintiți doi preoți organizați de valoare: B. Falewski și O. Tușinski. Ulterior (1932-1937), pe această bază s-a progresat foarte mult în cânt datorită altor doi profesori buni: M. Dombek, pianist virtuos și I. Porebski, violoncelist care au continuat studiul cu foarte multe cântece și mise.

Ultima perioadă a studiilor dintre 1937-1938 poartă amprenta muzicii gregoriene, încununarea studiilor muzicale. În principal se predau noțiunile de teorie după care imediat se trece la dimensiunea practică. Astfel se progresează mereu ajungându-se la cunoașterea unui număr impresionant de mise, cântece, antifoane și psalmi.

Muzica instrumentală se reduce la studiul armoniului și al pianului. Toți erau obligați a învăța aceste instrumente, cel puțin noțiunile introductive, care erau subiecte de examen. Desigur nu toți continuau să aprofundeze acest studiu însă interesul din partea studenților este deosebit⁸³, dovadă în acest sens ne stă faptul că organistul de la Catedrala romano-catolică din Iași era unul dintre studenți.

de Paști „Femeile de la mormântul lui Isus” și care a avut un real succes datorită și orchestrei, realizată cu flăcăii din sat, care a însoțit reprezentarea. Cf. *Lumina Creștinului* 4-5(1919)55. Activitatea parohului de Săbăoani, Gratian Carpati și a vicarului său, Părintele Iosif Tălmăcel care au organizat o scenetă de Crăciun, care a fost însoțită de multe cântări. Cf. *Viața* 2(1914)32.

⁸⁰ Dascălul Francisc Dască, născut la 4 octombrie 1880 la Iugani, județul Roman, parohia Gherăiești, a activat la Răducăneni. El a studiat dascălia la Seminarul din Iași și posedă certificat de la rectorul Seminarului. El va fi aprobat de Episcopul Jaquet la data de 1 iulie 1902. Începând cu 21 mai 1905 el activează la Huși ca dascăl provizoriu. Cf. AERC Iași, *Registrul dascălilor*, dosar 43/1902-1920, f. 14. de asemenea și dascălul Anton Vătămănel, născut la data de 2 mai 1877 la Tămășeni, activează la Sagna după ce a terminat școala de dascăli de la Seminarul din Iași. Cf. AERC Iași, *Registrul dascălilor*, dosar 43/1902-1920, f. 55.

⁸¹ Cf. AS Iași, dosar 58/1909, f. 423.

⁸² Cf. AS Iași, dosar 58/1904, ff. 222-150.

⁸³ Cf. P. BORDEA, „Muzica în Seminar”, în *Volum festiv*, Presa Bună, Iași 1939, 66-68.

Evoluția obiectului muzică a continuat să înainteze astfel că în anul 1956, când la examenul general de absolvire al studiilor liceale, dintre obiectele de examen face parte și muzica⁸⁴. La fel și în cursurile de filozofie se continua aprofundarea muzicii căreia îi erau rezervate două ore pe săptămână. În special se urmărea inițierea psalmodiei și diferitele cântări bisericești⁸⁵. În cadrul studiilor teologice cântul bisericesc continua să fie studiat doar o singură oră pe săptămână insistându-se asupra Sfintei Liturghii și a Oficiului pentru morți⁸⁶.

După anul 1990, problema pregătirii intelectuale a elevilor și studenților s-a pus foarte serios, aceasta înainte de toate în cadrul studiilor liceale ce trebuie să se conformeze directivelor statale. Totuși religia și muzica, care erau predate de preoți, vor avea un rol principal⁸⁷.

În cadrul studiilor filosofice cântul ecleziastic ocupă, la fel, un loc principal. Cele trei ore săptămânale, dedicate studierii muzicii, în special cântărilor din colecțiile liturgice folosite în seminar⁸⁸, sau pregătirea unor piese corale și concerte, sunt o mărturie importantă în acest sens.

În cadrul studiilor teologice cântul liturgic rămâne o disciplină constantă în care se insistă asupra liturghiei cântate și a Oficiului pentru morți⁸⁹.

Școala de dascăli de la Hălăucești ca și celelalte școli, prin formarea muzicală oferită, au avut un rol important în ceea ce privește aspectele muzicale ale secolului al XX-lea. Această formare a dus în special la ceea ce numim astăzi cristalizarea muzicii religioase bisericești. Forma exterioară a acestei cristalizări o reprezintă colecțiile de cântece publicate la începutul secolului al XX-lea. Ele sunt dovada unei maturități muzicale constante.

Bibliografie

Arhiva Episcopiei Romano-Catolice de Iași (AERC)

Arhiva Seminarului diecezan "Sf. Iosif" din Iași (AS)

DOBOȘ, D., *Biserica și școala*, I, Presa Bună, Iași 2002.

MORARU, A., *Pregătirea intelectuală în seminarul catolic din Iași*, ITRC, Iași 1998 (pro manuscrito).

Anul 2007

⁸⁴ Cf. AS Iași, dosar 24/1958, ff. 10-14; dosar 19/1956-1957, f. 37.

⁸⁵ Cf. AS Iași, dosar 14/1960, ff. 402-407.

⁸⁶ Cf. AS Iași, dosar 14/1963, ff. 86-89.105-110.

⁸⁷ Cf. AS Iași, dosar 14/1990, ff. 148-150.

⁸⁸ În această colecție sunt adunate cântecele care se cântă în seminar. Prima ediție a acestei colecții apare în 1992 în două volume. Mai târziu, cu unele adăugiri, se vor unifica într-un singur volum, în anul 1996. ediția a treia a acestei colecții a apărut în anul 2002 la editura Spientia.

⁸⁹ Cf. A. MORARU, *Pregătirea intelectuală în seminarul catolic din Iași*, ITRC, Iași 1998, 47-60.